

Cultuurhistorische Ontdekkingstocht vanuit Roosendaal naar turf, langs Abdij, door Landgoederen en via Grenspost.

Een cultuurhistorische fietsroute naar herkenningpunten van de turfwinning in de omgeving van Roosendaal, Rucphen, Schijf, Zundert en Horendonk.

Een fietstocht door een prachtig landschap, 36 kilometer lang met start en finish op het Stationsplein NS in Roosendaal.

Ontdek - hoe de turf van 1280 tot 1730 werd aangevoerd door de druk bevaren turfvaart die nu Brugstraat heet;

- **waarom in Rucphen alle straten in een wijk 'turf'namen hebben;**
- **waarom in Schijf een monument staat van de turfstecker;**
- **welke activiteiten de Trappisten in de Abdij Maria Toevlucht in Zundert ontwikkelen;**
- **hoe de Landgoederen De Moeren, Wallstein en Buissche Hei zijn ontstaan;**
- **hoe dichteres Henriëtte Roland Holst leefde op het Landgoed Buissche Hei;**
- **wat Jagersrust bindt aan de familie Carlier;**
- **hoe Klaveren Vrouwke met smokkelwaar de grens passeerde.**

Toelichting

Gedurende vijf eeuwen werd in West Brabant en de Antwerpse Noorderkempen grootschalig, voor de internationale handel, turf gewonnen. In deze regio werden duizenden hectaren veengebied vergraven. De turf werd vervoerd naar verhandelplaatsen in West Brabant. Daar zaten op de havenhoofden de beëdigde tellers en de cijnsinners. Roosendaal was het grootste handelscentrum voor turf omdat er afspraken waren gemaakt over moerrechten tussen de grootgrondbezitters, met name de Abdij van Tongerlo en de Heren van Breda, B. op Zoom en Wuustwezel. Het transport van turf vond plaats door de met handkracht gegraven kanalen. Deze turfvaarten zijn nu nog steeds duidelijk zichtbaar in het landschap van West Brabant en de provincie Antwerpen en zorgen nog altijd voor de afwatering van overtollig regenwater. Het omvangrijke en ingenieuze kanalenstelsel was 321 kilometer lang. Enerzijds dienden de turfvaarten voor het afvoeren van turf. De Rucphense Vaart en de Roosendaalse Turfvaart/Elderse of Natte Turfvaart waren belangrijke hoofdvaartvaarten. Maar de turfvaarten hadden ook de functie om de veengebieden (moergronden) te ontwateren. De kostbare turf kon zodoende in een min of meer droge omgeving worden gewonnen. De turfvaarten moesten voldoende water bevatten om als vaarweg dienst te kunnen doen. Daartoe waren talrijke sluisen, stuwen, wisselkommen in de vaarten gemaakt en waren erlangs looppaden aangelegd om de vaartuigen, vaak in konvooiën van 40 tot 60 platbodems/pletten/pleyten voort te bewegen. De pletten uit de periode 1600 tot 1700 waren 14 tot 19 meter lang en 2,40 tot 3,50 meter breed. Zij werden onder meer in Roosendaal gebouwd en konden wel 10.000 turfjes van 1 dm³ vervoeren. Geen enkele plet heeft de jongste eeuwen doorstaan.

Routeplanner Schijf, Rucphen, Zundert, Horendonk

0,0		1. Stationsplein NS
0,0	RD	De start is op het Stationsplein richting Brugstraat
0,5	RD	2. Hoge Brug
0,6	LA	Op rotonde 3 weg rechts Van Beethovenlaan
1,5	RD	3. Verfraaiing. Strausslaan
2,0	RD	Oostpoort. Onder viaduct door naar Dijkrand
3,1	RA	Op rotonde 1 ^e weg rechts.
3,2	RD	4. Rucphense Vaart; Staaltjes
3,3	LA	Segersdreef
5,0	RA	Langendijksestraat
5,4	LA	Posthoorn onverhard
6,0	RD	Posthoorn verhard
7,0	RD	Postbaan
7,2	RD	Kade
8,2	RD	5. Centrum Rucphen. Raadhuisstraat
8,6	RA	Schijfse Vaartkant
10,4	RD	Schijfse Vaartkant wordt Oud Kerkpad
12,7	LA	Sint Antoniusstraat

13,1	RA	6. Monument De Schijvenaer , Schijfsebaan
14,8	RA	Zundertseweg
15,2	RD	Zundertseweg wordt Rucphenseweg
16,3	LA	Oprijlaan Abdij Maria Toevlucht
16,5	RA	Abdij/Winkel
16,7		7. Abdij Maria Toevlucht. Kerk en winkel
17,1	LA	Terug op de Rucphensebaan
18,0	RD	8. Turfvaart van Nieuwmoer naar Breda
18,3	RA	9. Café in den Anker. Moerse Baan
20,6	RA	Roosendaalsebaan
21,8	RD	10. Buissche Hei. Henriëtte Roland Holst
22,3	RA	Roosendaalsebaan vervolgen
23,7	RD	Roosendaalsebaan wordt Achtmaalsebaan
24,8	LA	11. Café Jagersrust. Hoeksestraat
26,0	RA	Raaiberg, verhard fietspad
26,6	RD	Fietspad richting knooppunt 41 volgen
26,7	RD	12. Klaveren Vrouwke. Grensovergang België-Nederland, verhard fietspad volgen
31,0	LA	Einde fietspad Achtmaalsebaan
31,5	RD	Achtmaalsebaan wordt Zundertseweg
33,4	RD	Burg. Schneiderslaan oversteken
33,9	LA	Einde Zundertseweg Kortendijksestraat
34,2	RD	Door Visdonktunnel (fietspad) Burgerhoutsestraat
34,8	RD	Boulevard oversteken
35,1	RD	Raadhuisstraat
35,2	RA	Burg. Prinsensingel
36,0	LA	Brugstraat
36,2	RD	Eindpunt Stationsplein NS

Toelichting

1. Station NS

Wat nu Station NS is, was eens het begin van het 900 meter lange turfhoofd. Het was gedurende 5 eeuwen het hart van turfwinning, -handel en -transport in West Brabant en de Noorderkempen. Het bracht Roosendaal tot grote bloei!

Het turfhoofd Roosendaal diende in eerste instantie als opslag- en verhandelplaats voor de turf die gewonnen was in het gebied wat toen de blokken 5 t/m 8 waren van het Vlaamse Moer. Het zijn nu o.a. de woonwijken Kortendijk, Landerijen en Laagveld. Deze turfvaart, ook wel Oude Turfvaart of Jan van Nispenvaart genoemd, komt dus vanuit de richting Rucphen, Roosendaal binnen. Belangrijke straten in Roosendaal, zoals de Van Beethovenlaan en de Brugstraat waren eeuwen lang belangrijke turfvaarten. Waar nu aan de Vliet de silo's staan van Suiker Unie, lag van 1300 tot 1750 het 900 meter lange turfhoofd. Hier zijn vele tonnen turf verladen van platbodems (pleyten) op zeewaardige zeilschepen. Hier werd de turf verhandeld. Hier werden zaken gedaan!

2. Hoge Brug

De Van Beethovenlaan en de Brugstraat waren vroeger druk bevaren turfvaarten.

De Molenstraat was de doorgaande weg van Bergen op Zoom door Roosendaal naar Breda. Hier lag een hoge brug over de turfvaart, nu Brugstraat. De met turf beladen vletten konden dit kruispunt, onder de hoge brug door, ongestoord passeren.

3. Verfraaiing, samenvloeiing van Natte Turfvaart en Rucphense Vaart

Door de Natte Turfvaart (Elderse Vaart) kwamen grote hoeveelheden turf uit o.m. Nieuwmoer en Kalmthout naar Roosendaal. Door de Rucphensevaart (Jan van Nispenvaart) vervoerde men turf afkomstig uit Laagveld, Rucphen en Schijf.

Op de kruising Strauslaan en Van Beethovenlaan kwamen die twee turfvaarten samen om de turf af te leveren aan het Roosendaalse turfhoofd.

4. Rucphense Vaart en Staaltjes

De turf uit het Laagveld, Rucphen en Schijf werd afgevoerd via de Rucphensevaart. Een stuk van de Rucphensevaart ligt nu midden in de woonwijk Kortendijk en wordt nu ook wel Staaltjes genoemd. De turfvaart in de woonwijk is nu een sloot met stilstaand water. Langs de vaart staan hoge bomen en loopt een voetpad. De wandelaar moet beseffen dat deze watergang meer dan 650 jaar geleden met de hand is gegraven!

5. Centrum van Rucphen

Rucphen heeft haar bestaan mede te danken aan de turfwinning in haar omgeving. De gestoken en gedroogde turf kon vanaf de Kade worden afgevoerd door de Oudenbosche Vaart naar Bosschenhoofd en Oudenbosch of door de Rucphense Vaart naar Roosendaal. De woonwijk tussen de Kade en de Schijfse Vaartkant hebben namen gekregen die verwijzen naar de turfgeschiedenis van Rucphen.

6. Schijf

Door de Swerter Schijve en een Schijve Moers is het dorp Schijf ontstaan. Het monument De Schijvenaer op de kruising Sint Antoniusstraat en Scherpenbergsestraat en Schijfsebaan is een eerbetoon aan de turfstekers van weleer. Turfstekers gingen zich hier, aan de rand van het grote moer De Zoek vestigen.

7. Trappisten Abdij Maria Toevlucht

Opgericht als klooster in 1900 en in 1938 tot abdij verheven. In de abdijswinkel Monniksmoeren worden o.a. producten van de eigen ecologische boerderij verkocht. Veel gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid die de abdij biedt voor enkele dagen bezinning aan ieder die dit verlangt. Daartoe is een gastenhuis met eenvoudige een- en tweepersoonskamers met douche en toilet.

8. De Turfvaart van Nieuwmoer naar Breda

Gedurende het Twaalfjarige Bestand in de Tachtigjarige Oorlog kwam het turftransport uit de moeren van de huidige landgoederen Pannenhoeft, De Moeren, Wallstein en Buissche Hei op gang. In de 17^e eeuw is veel turf door de turfvaart vervoerd uit Achtmaal en Nieuwmoer naar Breda. De turfvaart was 32 km lang. Het water in de vaart werd beheerst door meer dan 30 stuwen. De turfvaart wordt ook IJzeren Vaart genoemd omdat men in de 19^e eeuw de vaart dacht te kunnen gebruiken als aanvoerkanaal van water. Dit water moest de ijzermolens aandrijven om ijzer uit de ijzerhoudende gronden te winnen. De ijzerwinning werd echter geen succes.

9. Landgoed De Moeren

De families Snellen en Van der Hoeven waren gegoede families uit Breda. Zij hebben het landgoed De Moeren ontgonnen door de turf af te graven. Zij hebben ook getracht om van de ontgonnen gronden vruchtbare landbouwgronden te maken. De turfplatbodems werden daarvoor als retourvracht beladen met organische mest. Dat plan mislukte. In de 18e eeuw is het landgoed beplant met fraaie bomen. Het café In den Anker is rond 1653 gebouwd door Willem Snellen. In 1818 heeft de Familie Van der Hoeven de huidige villa gebouwd.

10. De Buissche Hei

Henriëtte Roland Holst - van der Schalk was de laatste particuliere eigenaar van de Buissche Hei. Haar voorouders behoorden tot de familie van de familie Van der Hoeven van het landgoed De Moeren. De familie Roland Holst woonde in Den Haag maar brachten de zomermaanden door op hun landgoed om tot rust te komen. Henriëtte deed er inspiratie voor haar vele gedichten. Langs de route 'Henriëttes wandeling' op de Buissche Hei kunt U een kleine selectie uit haar werk lezen. Zij schreef vele politieke verhandelingen en pamfletten, toneelstukken, verhalen en gedichten. Zij overleed op 21 november 1952 op 87 jarige leeftijd. Het landgoed is nu eigendom van de Vereniging Natuurmonumenten.

11. Café Jagersrust

Café Jagersrust behoort tot het landgoed te Schijf van de erven van de familie Carlier uit Kalmthout. Marie-Antoinette Carlier was de laatste telg van industrieel Hector Carlier. Zij overleed op 7 oktober 2007. De familie was bijzonder vermogend met meerdere grote landgoederen boerderijen maar ook met deelnemingen in olieraffinaderijen en in de Generale Bank van België, nu Fortisbank. Op het landgoed te Schijf, dat 400 ha groot is, staat een Jachthuis. Het landgoed is niet toegankelijk voor publiek. Café Jagersrust is, naast een gemoedelijk rustpunt, ook het clubgebouw van de sportvereniging touwtrekken van Schijf. Deze sportvereniging presteert op landelijk niveau in haar tak van sport.

12. Klaveren Vrouwke

Geert Schrauwen was in de Eerste Wereldoorlog een vermaarde smokkelaar uit Sint Willebrord die met zijn smokkelwaar de grens tussen Nederland en België bij Schijf overstak. In steeds wisselende kleren misleidde de grenswachters tot hij op 5 mei 1916 toch werd doodgeschoten. De gemeente Essen heeft op de bewuste plek in het bos een grenspaal en grenswachterhuisje gebouwd met het verhaal van Klaveren Vrouwke.

